

גליון היכל הבעש"ט

שיעור קצר בחסידות מאת הגה"ח ר' מענדל וועכטער שליט"א

גליון שבועי מספר 84

בש"ח תשפ"ג

'שמחה של מצוה' עניין עיקרי בקיום המצוות - טעימה קטנה מחז"ל וספה"ק

שמחה של מצוה לא נאמר רק לאנשים גדולים ובעלי מדרגה בעבודת ה', אלא שייך לכל אחד ואחד, כי הרי **המשנה ברורה** כותב בהקדמתו (לחפץ חיים) שאינו מעתיק שום דבר שהוא בגדר חומרא בעלמא, אלא רק דברים המתחייבים על פי ההלכה, ועם כל זה מעתיק את החרדים הנ"ל (בסימן תרסט, ס"ק יא).

סגולות המצוות – רק כשעושים בשמחה:

בשער המצוות (להאריז"ל שנכתב ע"י רבינו חיים ויטאל, בהתחלה), וז"ל: גם דע, כי העושה מצוה אין מספיק לו במה שיעשה אותם, שהרי מצינו בדברי רז"ל שאמרו (קידושין לט:), כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ושנותיו, וכיוצא בזה אמרו כל המקיים מצוה פלונית יש לו כך וכך [כגון: הרגיל בנר - הויין ליה בניס תלמידי חכמים, הזהיר במוזוה - זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית - זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום - זוכה וממלא גרבי יין, (שבת כג:)], והנה אנחנו ראינו כמה וכמה מצוות שעושים בני אדם ואינם מתקיימים דברי רבותינו ח"ו בעניין גודל שכרם אפילו בעוה"ז.

אבל השורש שהכל נשען עליו הוא, שבעשיית המצוה אל יחשוב שהיא עליו כמשה וממהר להסיר מעליו, אבל יחשוב בשכלו כאילו בעשותו אותה המצוה ירויח אלף אלפים דינרי זהב, ויהיה שמח בעשותו אותה המצוה בשמחה שאין לה קץ מלב ומנפש ובחשק גדול כאילו נותנים לו אלף אלפים דינרי זהב אם יעשה אותה המצוה, וזה סוד הפסוק תחת אֶשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב כֹּוּ עִבְדָּהּ.

בהעדר השמחה יש חסרון במצוה ח"ו:

בן איש חי (שנה ראשונה, תחילת פי' ראה): הנה מן המצוה הזאת שהוצרך הכתוב לצוות אותנו בשמחה בפרטות, מזה נדע כמה חביבה השמחה לפני הקב"ה, וכמה חייב האדם להזהר בה, ואל יאמר האדם מאחר שקיימתי מצות ה' כתיקונה, מה מגיע למצוה יתרון מן השמחה וגרעון מן המעצבה [עצבות], הנה דע, שבאמת השמחה היא מצוה בפני עצמה, ובהעדר השמחה יש חסרון למצוה, וכל שכן שיגיע לה נזק גדול מן העצבון, דלכך נחית קרא כאן לצוות בפרטות על השמחה לעשות אותה מצוה בפני עצמה, כדי שיהיה האדם מקבל עליה שכר שלם בפני עצמו.

נתאר לעצמנו, בית שבבוקר – כאשר הזמן דוחק להוציא את הילדים למוסדות חינוך בזמן – שאין לחם וחלב, ומבקשים מילד למהר וללכת לקנות בחנות, והילד מתחיל לרטון ולומר: אין לי כח, ולמה דוקא אני, וכו' וכו'. ובסוף הילד הולך וקונה באין ברירה. איזה טעם יש לזה? איך מרגישה האמא? בדיוק כך נראה כאשר עושים מצוה ללא שמחה וחשק.

השראת השכינה:

בשערי קדושה (לרבינו חיים ויטאל חלק ב, שער ד): העצבות גורמת מניעת העבודה וקיום המצוות ובטול עסק התורה וכוונת התפילה ומבטל מחשבה טובה לעבוד את ה', והיא שער התחלת גירוי הסתת היצר הרע אפילו אם הוא צדיק... גם גורמת סילוק רוח הקודש מעליו.

וההפך בהיותו עובד ה' יתברך בשמחה, כמו שכתוב עבדו אֶת ה' בְּשִׂמְחָה (תהלים ק, ב), כי השמחה מוסיפה חשק רב ואהבה להתדבק בו יתברך, וכתית תחת אֶשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב וגו', כי העבודה אם היא בעיצבון, דומה לעבד העובד לרבו בפנים עצבות וזועפות. וכתוב בְּרַפְתָּ ה' הֵיא תַעֲשִׂיר וְלֹא יוֹסֵף עָצֵב עִמָּה (משלי י, כב), כי העצבון הוא נמשך

השמחה שיש בקיום המצוה, נותנת את היטעם במצוה. מצוה ללא שמחה, לא חסר בה רק עניין 'יוסף' ויחיצוני, אלא כל המצוה היא אחרת. למה הדבר דומה, למאכל טפל ללא מלח ותבלין, המאכל עצמו 'נמצא' אבל אין לו 'טעם'. נדמיון לעצמו איך ייראה ומה יהיה תגובות מהבית אם בעלת הבית תפסיק להשתמש במלח ותבלינים, או אם נגיע לאולם שמחות, ושירות הקייטרינג יגיש לסעודה בשר ודגים הכי יקרים אבל ללא תיבול! כמו כן השמחה היא שהופכת כל מצוה למלאת טעם!

איתא בתנא דבי אליהו (רבה, פרק כט): יעשה אדם מצוותיה של התורה בשמחה.

הקב"ה מוסיף שמחה:

מדרש תנחומא (תזריע ה): בא וראה, כמה ישראל מחבבין את המצוות, שהם מוציאים הוצאות כדי לשמור את המצוות ולשמור בהם. אמר הקב"ה: אתם משמרים את המצוות ותשמחו בהן, אני מוסיף לכם שמחה.

שכר 'שמחה' יותר משכר המצוה עצמה:

החיד"א כותב (בכ"מ, לב דוד יד, ג. חומת אנך תהלים קיב): שישמח מאוד בעשיית המצוה מאלפי זהב וכסף, ואמרו ז"ל דהקב"ה קובע שכר על השמחה ששמח במצוה, יותר מהמצוה עצמה.

שכר 'שמחה' גם בעוה"ז:

וממשיך שם: וכבר פירשו כת הקודמין מאמרם ז"ל (ברכות ח). גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים, דנהנה מיגיעו הוא ששמח מאוד בעשיית המצוה, נגש והוא נהנה כמוצא שלל רב, יותר מירא שמים, כי בשכר השמחה הוא אוכל בעולם הזה, והקרן קיימת לעולם הבא, והרי זה משובח השמח במצוות דאכיל משופרי שופרי בעוה"ז... כמו שהאריך הרב זרע ברך בביאור הפסוק היום לעשותם (דברים ז, יא), ולמחר לקבל שכרם [רש"י], דהיינו שלא מקבלים שכר מצות בעוה"ז. ואח"כ ממשך הפסוק] וְהָיָה לְקָב וְתִשְׁמְעוּן כו' [שם, יב] הרי מפורש שכר מצוות בעוה"ז! והתשובה] בשכר שמחה – וְשִׂמְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ וכו' [שעל מצוות שעושים בשמחה יש שכר גם בעוה"ז].

שווה פי אלף!

בספר ארחות צדיקים (בסוף שער השמחה): לכן ישים כל האדם שמחתו על התורה, ובעת שיעשה המצוות – ישמח בלבו על שזכה להיות עבד למלך עליון אשר בני מעלה ישתחוו לו. וכן אמר דוד (תהלים קיט, קסב): שֶׁשׁ אֶנְכִּי עַל אֲמַרְתְּךָ כְּמוֹצֵא שְׁלָל רַב. וכל העושה המצוות בשמחה – יש לו שכר אלף ידות יותר ממי שהמצוות עליו למשא.

בספר חרדים (הקדמה למצוות ד, תנאים לקיום המצוות בשלימות, התנאי הרביעי): השמחה הגדולה במצוה, דכל מצוה ומצוה שתזדמן לו, דורנא הוא דשדיר ליה קודשא בריך הוא [הקב"ה שולח לנו מתנה, ומזכה אותנו בקיום המצוות], ולפי רוב השמחה יגדל שכרו.

זוכים לכל המדרגות:

ובהמשך שם כותב: וכן גילה הרב החסיד המקובל מוהר"ר יצחק אשכנזי [האריז"ל] לאיש סודו [הרח"ו], שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקודש, בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית. ואמר, דהיינו דכתוב תחת אֶשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרַב כָּל (דברים כח, מז), פירושו 'מְרַב כָּל', מכל מיני תענוג שבעולם, ומכל זהב ופז רב ואבנים טובות ומרגליות.

מזהמת סמא"ל ונחש שהטילו באדם וחווה, כמו שכתוב באדם בְּעֶצְבוֹן תֵּאֶקְלָנָה (בראשית ג, יז), וכתוב בְּעֶצְבֹּן תִּלְדֵי בָנִים (שם טו), ועל ידי כך הקב"ה ושכינתו מסתלקים מעליו.

והראיה מיעקב - בחיר האבות, שנתסלקה ממנו שכינה ורוח הקודש עשרים-ושתיים שנים שפרש יוסף ממנו, וכששמח בבשורתו כתיב וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב (שם מה, כז), שרתה עליו רוח הקודש. ואמרו רבותינו ז"ל (פסחים ק"ז): אין שכינה ואין נבואה שורה לא מתוך עצבות וכו'. וכן מצינו באלישע ובבני הנביאים דכתיב: וְהָיָה כְּנֶגֶן הַמְּנַגֵּן (מלכים ב' ג, טו), וכתוב: וְלִפְנֵיהֶם יִבָּל וְתִרְף וְחָלִיל וְכִנּוּר וְהִמָּה מִתְנַבְּאִים (שמואל א' י, ה), ואפילו בכל עבודת מצוה ותהילה צריך שיהיה בתכלית השמחה, כמו שמצינו באביי (ברכות ל). דהוה בדיח טובא (מאוד בשמחה) ואמר תפילין קא מנחנא [אני מניח תפילין]. וכן (שם ט): רב ברונא משום דסמך גאולה לתפלה לא פסק חוכא [שחוק של שמחה] מפומייה כל ההוא יומא.

שמחה – הנקודה של חסידות:

בניו של אחד הגאונים הזקנים נעשו חסידים. באו בניו ושאלו את רבינו הזקן אם ישתדלו להשפיע על אביהם שגם הוא יתקרב לתורת החסידות, או היות שהוא זקן ועוסק בתורה ועבודה, לא כדאי לבלבלו. שאל רבינו הזקן האם יש לו לפעמים שמחה של מצוה. ענו הבנים, בכל ערב סוכות, כאשר בניית הסוכה נגמרת, נכנס לסוכה ועומד על גבי ספסל ומנשק את הסכך. אמר רבינו הזקן: אם, כן לא כדאי לבלבלו להתחיל בדרך חדשה (מובא בספר מפי חסידים אות ט', הוצאת היכל מנחם בורו פארק).

רואים מכאן עד כמה שפרט זה היה כל כך חשוב אצל רבינו הזקן. הוא לא שאל אותם אם אביהם יודע על יחודא עילאה ותתאה וכדו', אלא על הנקודה של חביבות ושמחה של מצוה.

עיקר עבודת ה':

תורה אור (פי וארא, נה, ג): הנה עיקר העבודה מאהבה היא שמחת הנפש בה', עושה וקיום המצות בשמחה, וכמ"ש עבדו את ה' בְּשִׂמְחָה, וכתוב תחת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב מֵרֵב לָל, וכמ"ש האריז"ל פירוש פסוק זה.

שמחה על הזכיה לקיים מצוה בעוה"ז:

החפץ חיים מאריך בזה במתק לשונו בספרו שם עולם (שער התחזקות פרק יא): והנה כאשר נתבונן בעניינינו נראה בחוש, שעבור רוב טרדותינו בענייני הבלי העולם, איבדנו את כח ההרגש הנטוע בנפש האדם. דהנה אנו רואים כשזוכה אדם לדבר עם המלך, והוא מבין שהמלך מפיק רצון ממנו, והוא מְצַנֵּה שיכתבו דבריו הממוחממים [של האדם] בספר זכרונותיו [של המלך], כמה חזקה אז התפעלות נפשו מזה, ומה עצומה אז רוב שמחתו, עד שכשהוא בא לביתו אינו יכול להתאפק מלספר זה לכל מכיריו ורועיו בשמחה עצומה מאוד, עד שאור פניו מלהיב אז מרוב שמחתו ומעיד לכל את רוב ההרגש שעשה דבר זה בנפשו. ואף אם היו לו מתחילה דאגות מענייני ביתו, הוא שוכחן אז מרוב שמחתו שיש לו מזה, ודבר זה הוא לו לזיכרון בנפשו כמה שנים, וכשבא לאיזו מסיבה מספר להם את גודל אושרו והצלחתו שיש לו הכרה עם המלך.

ועתה נתבונן נא, אם כשזוכה לדבר לפני מלך בשר ודם, שהוא רק תפארת לפי שעה, שאינו יכול להאריך את ימי חיי עצמו יותר מכפי הקצובים לו אפילו ברגע אחד, כך קל וחומר באלף אלפים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא אלקי שמים והארץ, והוא חי וקיים לנצח, כשאדם מקיים איזה מצוה-עשה שבתורה שנצטוונו מאתו, והוא מברך עליה ואומר ברוך אתה ה' וכו', שהוא מדבר עמו לנוכח כדבר איש אל רעהו, או שהוא לומד תורתו, ובודאי כבוד ה' שרוי אז שם, שעל זה נאמר בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּר אֶת שְׁמִי אָבֹא אֲלֵיךְ וגו' (שמות כ, כ) כדאיתא בברכות (ו), ובודאי מפיק רצון ממנו אז עי"ז, ונכתב דבר זה בספר זכרון לפניו, כמו שכתוב וַיִּקְרָב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו (מלכי ג, טז),

[ומתפרסמת אז פעולתו לפני ריבוא רבבות מלאכים קדושים וכדאיתא בזה"ק שגבריאל המלאך עומד ומכריז בכל לילה את מעשה בני אדם, שעל זה נאמר ובעל כנפיים יגיד דבר], ויהיה לו לאדם דבר זה לשבח ותפארת עולמים לעוה"ב, ונגם בעולם הזה מועיל כמה פעמים להאריך ימי חייו ולהציל אותו מצרות], שזכה לשמש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמה ראוי לו לשמוח שמחה עצומה עד מאוד בעת שמקיים המצוה, וגם אחר כך.

וביותר כשיזכור אז שהוא גוש עפר, וזוכה לדבר עם אלקי השמים והארץ, כאחד מצבא מרום אשר במרום, הלא ראוי שדמוע תדמע עינו מרוב שמחה, ולהיכנע לפניו ולקבל על נפשו לקיים תורתו בכל נפשו ומאודו.

הגידה נא אחי והתבונן בנפשך אם עלה לך דבר זה ברעיוןך פעם א' בשבוע, או פעם א' בחודש, או על כל פנים פעם א' בשנה להיות כל כך שמח וטוב לב מקיום המצוה כמו זה האיש הנ"ל!?

והנה באמת נאמר כל זה ברמז בכתוב, תחת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרֵב לָל וגו', ופירשו המפרשים שראוי לו לאדם להיות שמח וטוב לב מעבודת ה' יותר מרוב כל התענוגים שיש במציאות. וכתבו הספרים על האריז"ל שאמר שזכה לרוח הקודש מפני שהיה שמח בשמחת המצוה יותר משמחת גן עדן!

והנה דבר זה אף שלכאורה נעלה מאת שכלנו שיגיע האדם לשמחה כזו, אבל כאשר נתבונן היטיב הוא בפשיטות. דהנה ידוע דכל דבר שאינו מצוי כל כך, הוא במדרגה יותר גבוהה מדבר האחר שמצוי יותר, למשל הברזל מצוי מאוד, נחושת שאינה מצויה כל כך מעולה ממנו, וכסף שאינו מצוי כמו נחושת מעולה מנחושת, וכן באופן זה הזהב ביוקר מן הכסף, והפנינים מהזהב.

ועתה נתבונן אודות ענין עוה"ב, אף שהוא תענוג נפלא מאוד, שיפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז כדאיתא באבות (ד, טו), הלא על כל פנים מצוי הוא לפני הנפש קודם בואו לזה העולם, שהיה אז משכנו אז באוצר הנשמות לפני כסא כבודו יתברך ונהנים מזיו שכינתו, וגם כשיתבטל גופו ותשוב הרוח אל האלקים, הלא גם שם יתענג על ה' וישביע בצחצחות נפשו לעולם ולעולמי עולמים.

ואילו ענייני מצוות ומעשים טובים, שהוא שליח מאת ה' לקיים רצונו כאחד המלאכים אשר במרום, אין מרשים לו רק זמן מועט, והוא מספר ימי חייו המועטים הקצובים לו בזה העולם, וכשיכלו ימיו ותשוב נפשו למרום, ויראה שם כבוד הדר מלכותו של הקב"ה שהוא מלך כל העולמים, וכמה אלפי אלפים מחנות של מלאכי השרת מהללים ומשבחים ומקדישים לשמו יתברך ברוב גילה ושמחה, ותיכף כשהדיבור יוצא מפי הקב"ה אֲצִים לעשות רצונו ברוב עוז וחדוה, ואינם מאחרים אפילו רגע אחד. וישתוקק אז מאוד שיניחוהו לקיים עוד איזה מצוה ולהיות שליח מאת ה' על איזה דבר כשאר המלאכים, אפילו כשיתרצה לתת את כל העולם הבא שלו עבור זה, אין מי שישמע לו לדבר הזה לעולם ולעולמי עולמים, וכמו שאמרו חז"ל (שבת ל): כיון שמת אדם נעשה בטל מן התורה ומן המצוות.

וכשיתבונן היטיב בדבר הזה, יראה כי פְּנִים הדברים, שקיום המצוות ולימוד תורתו של הקב"ה יקר מאוד מכל התענוגים אשר בעולם, שזה לא ימצא באלף אלפי אלפים שנים. ומה יפים דברי התנא שאמר (אבות שם) יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, ומה שאין אנו מרגישים זה בנפשנו, מפני שאין אנו מכירים בזה העולם את גודל כבודו וקדושתו של הקב"ה, עד שמרע"ה שהיה אדון כל הנביאים ונגלו לו מ"ט שערי בינה, אמר אֶתְּהָ הַחִלּוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבַדְךָ אֶת גְּדֻלְךָ וגו' (דברים ג, כד), שאילו היינו מכירים דבר זה, ממילא היינו מכירים את טוב חלקנו שזכינו לשרת למלך הכבוד כזה.

(אי"ה בגיליון הבא נמשיך לעסוק בשמחה של מצוה, במשנת החסידות)